

Deinstytucjonalizacja systemu pieczy zastępczej – analiza, dobre praktyki

Joanna Luberadзка-Gruca

Podstawy deinstytucjonalizacji

Funkcjonuje co najmniej kilka definicji deinstytucjonalizacji. Na potrzeby poniższych rozważań przyjęto sformułowaną przez UNICEF, która określa te działania jako „całość procesu planowania transformacji i zmniejszania rozmiaru zakładów stacjonarnych lub ich likwidacji przy jednoczesnym zapewnieniu innego rodzaju różnorodnych usług opieki nad dziećmi bazujących na standardach wynikających z praw człowieka i zorientowanych na rezultaty”.

Warto odnotować, że działania wpisujące się w tę definicję mają wymiar ogólnoeuropejski, a w propagowanie zarówno samego pojęcia deinstytucjonalizacji jak i jej idei angażują się nie tylko instytucje Unii Europejskiej, ale także międzynarodowe organizacje pozarządowe np. Eurochild, które od 2013 roku prowadzi kampanię „Opening Doors for Europe’s Children” obecnie w 16 europejskich krajach. Szerszą definicję pojęcia deinstytucjonalizacji sformułowano w wytycznych w zakresie wdrażania i wspierania trwałego przejścia od opieki instytucjonalnej do alternatywnych rozwiązań rodzinnych i opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności w przypadku dzieci, osób niepełnosprawnych, osób mających problemy ze zdrowiem psychicznym oraz osób starszych w Europie sformułowanych przez Grupę Europejskich Ekspertów ds. Przejścia od Opieki Instytucjonalnej do Opieki Świadczonej na Poziomie Lokalnych Społeczności¹.

Rozpoczynając rozważania nad procesem deinstytucjonalizacji, który niezależnie od tego czy tak nazywany czy inaczej, jest w Polsce prowadzony od lat 90 warto zwrócić uwagę

¹ www.deinstitutionalisationguide.eu opublikowane w listopadzie 2012 r.

na to czym deinstytucjonalizacja jest a czym nie jest. Grunt dla deinstytucjonalizacji stanowi profilaktyka. Według tak rozumianej koncepcji w przyszłości problem instytucji we wszystkich sferach życia nie powinien istnieć gdyż ich miejsce zajmą lokalne i środowiskowe formy wsparcia, w tym wszelkie formy krótkoterminowego i dziennego wsparcia, które pozwolą wszystkim osobom zależnym pozostać we własnych środowiskach. Szczególną uwagę należy zwrócić na fakt, że deinstytucjonalizacja w obszarze pieczy zastępczej nie powinna powodować instytucjonalizacji w innych obszarach wsparcia. Obecnie jest to zjawisko, które się zdarza np. w sytuacji likwidacji większej placówki opiekuńczo-wychowawczej nieruchomości, w której działała jest wykorzystywana na potrzeby domu pomocy społecznej.

Spójna koncepcja deinstytucjonalizacji wymaga więc szerokiej i multidyscyplinarnej współpracy różnych jednostek samorządu, instytucji oraz sprzymierzeńców tego procesu także z 3. Sektora. Przy uwzględnieniu tych warunków prowadzony proces ma większe szanse na realne i rzeczywiste działania, które nie przełożą się na wtórną instytucjonalizację w innych obszarach życia.

„Przegląd światowych przykładów i doświadczeń z sektora opieki zastępczej pokazują, że socjalna osłona dla rodzin i wysokiej jakości opieka zastępcza dla dzieci są niezbędne dla stabilności i rozwoju. Dla rządów krajowych i społeczności międzynarodowej inwestycje w tych obszarach są szczególnie efektywne i skuteczne, jeśli chodzi o przerwanie dziedziczenia biedy i nierówności, zapobieganie przemocy i zwiększanie odporności rodzin i dzieci oraz umożliwianie im wnoszenia pozytywnego wkładu do społeczeństwa.”²

² SOS Wioski Dziecięce, A Solid Investment, Integrating children without parental care into the post-2015 development framework, 2014, s. 4

Klucze do deinstytucjonalizacji: Profilaktyka – Współpraca – Konsekwencja

Warto tutaj przytoczyć przykład miasta Gdynia, które wchodząc na drogę reform systemu wsparcia dziecka i rodziny zbudowało wokół tej koncepcji szeroką koalicję i zaplanowało ten proces na lata. Pierwsze decyzje i zmiany datują się w Gdyni jeszcze na rok 2001. To, na co w działaniach wpisujących się w proces deinstytucjonalizacji w Gdyni warto zwrócić uwagę, to fakt szerokiej współpracy oraz tworzenia równoległe systemu wsparcia dla rodzin, w tym np. sieci placówek wsparcia dziennego rozsianych na terenie całego miasta oraz rozwijania rodzinnych form pieczy zastępczej oraz dedykowanego im profesjonalnego wsparcia.

Z punktu widzenia ewentualnych przyszłych projektów realizowanych w obszarze deinstytucjonalizacji na terenie województwa łódzkiego warto zwrócić uwagę na konieczność zaplanowania nie tylko działań, które pozwolą na pozyskanie środków na ich prowadzenie wpisujących się w proces deinstytucjonalizacji, ale przede wszystkim na efektywność tych działań i przygotowanie strategii wyjścia z projektu, poprzez stopniowe przejmowanie przez samorząd finansowania rozpoczętych działań. Tylko konsekwencja i rozłożenie procesu deinstytucjonalizacji na lata przyniesie dobre i wymierne korzyści i trwałe rezultaty. Środki pozyskiwane w wyniku realizacji projektów z zewnętrznym dofinansowaniem stanowią ogromną pomoc i często są motywacją do podjęcia działań jednak nie zastąpią strategii rozpisanej na lata, w tym także kontynuacji i finansowania działań projektowych.

Przedmiotem tych rozważań nie jest kwestia wsparcia rodziny, ale warto odnotować, że ani wsparcia rodziny ani pieczy zastępczej nie da się rozważać rozłącznie i wszelkie działania, które przyczyniają się do takiego, sztucznego, podziału mogą przyczynić się do braku efektywności i pozorności prowadzonych działań.

Deinstytucjonalizacja systemu pieczy zastępczej zawsze zaczyna się więc od profilaktyki i zwiększenia skuteczności pracy z rodziną i wspierania jej przy użyciu wszystkich dostępnych środków i metod oraz zachęcania do rozwiązań kreatywnych i innowacyjnych w tym obszarze. Przede wszystkim jednak na skoncentrowaniu prowadzonych działań na indywidualnych potrzebach dziecka i rodziny. Na poziomie systemu pieczy zastępczej myśląc o prawdziwej i rzetelnej deinstytucjonalizacji warto cofnąć się do powodów, dla których powinno się odchodzić w tym obszarze od opieki instytucjonalnej.

Argumenty za deinstytucjonalizacją

W 2011 roku Fundacja Dzieci Niczyje (obecnie Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę) w ramach europejskiego projektu Mario przeprowadziła badania jakościowe 20 wychowanków w wieku 13-16 lat, z czterech warszawskich placówek opiekuńczo-wychowawczych (w tym placówki interwencyjnej – Pogotowia)³. W wyniku badania ustalono, że prawie wszyscy respondenci dzielą swoje pokoje z innymi wychowankami, najczęściej są to pokoje od dwu do czteroosobowych. Na ogół mają oni ograniczony wpływ na to z kim mieszkają. Najczęściej trafiają do tego pokoju, w którym jest wolne miejsce. W związku z tym również ich wpływ na wystój pokoju jest ograniczony. W kontekście deinstytucjonalizacji szczególnie trudna sytuacja wydaje się wychowanków placówki interwencyjnej, którzy mieszkają i uczą się na terenie placówki w związku z czym mają ograniczony kontakt ze światem zewnętrznym. Jedna z respondentek podsumowuje pobyt w takiej placówce mówiąc „*To jest zamknięcie, nie życzę nikomu by tu był, to jest odizolowanie, nawet jak mamy te przepustki, to jest więzienie. [w16]*”

³ Sytuacja życiowa dzieci przebywających w warszawskich placówkach opiekuńczo-wychowawczych, Fundacja Dzieci Niczyje, Warszawa 2012

Jak pisze Braggi Gudbrandsson z Islandzkiej Rządowej Agencji ds. Ochrony Dzieci w Raporcie Dzieci w instytucjach opiekuńczych: zapobieganie instytucjonalizacji i alternatywne formy opieki w krajach europejskich „*duże instytucje opiekuńcze mogą się przyczyniać do wykluczenia społecznego i stygmatyzacji dzieci. Często powodują alienację swych podopiecznych, uniemożliwiając im aktywne uczestnictwo w życiu społecznym zarówno w dzieciństwie, jak i w okresie dorosłości. Długotrwałe przebywanie w środowisku instytucjonalnym pozbawia dzieci niezbędnych więzi emocjonalnych i zaburza rozwój umiejętności społecznych, a także wiąże się ze zwiększonym ryzykiem zarówno w trakcie pobytu dziecka w placówce, jak i później. Może zakłócać rozwój intelektualny i poznawczy oraz utrudniać dzieciom nawiązywanie trwałych relacji z innymi.*”⁴

Proces deinstytucjonalizacji

Wśród aspektów deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej warto zwrócić uwagę na:

- w pierwszej kolejności konieczność tworzenia nowych podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności takich, które mogą odpowiedzieć na rzeczywiste potrzeby dzieci, gdzie rodzice zastępczy wyposażeni są nie tylko w adekwatne kompetencje, ale także mają swobodny i dostosowany do potrzeb dostęp do pomocy zespołu specjalistów,
- oraz znaczącego i rzeczywistego zmniejszania liczby dzieci pod opieką jednej instytucji dążąc w miarę możliwości do docelowej likwidacji opieki instytucjonalnej, a na etapie przejściowym tworzenie kameralnych i prowadzących suwerenne, odrębne życie nielicznych grup.

⁴ Gudbrandsson B., Dzieci w instytucjach opiekuńczych: zapobieganie instytucjonalizacji i alternatywne formy opieki w krajach europejskich w: Dziecko krzywdzone, Dzieci w instytucjach opiekuńczo-wychowawczych i rodzinach zastępczych (17), Nr. 4 (2007), s. 36-67

W tym kontekście należy zwrócić uwagę na konieczność przygotowywania strategii zmian, w tym w szczególności deinstytucjonalizacji w obszarze pieczy zastępczej przy udziale wszystkich interesariuszy, przede wszystkim powiatów, gmin, organizacji pozarządowych i o ile to możliwe, sądów rodzinnych. Warto zwrócić uwagę na możliwość wykorzystania w planowaniu procesu deinstytucjonalizacji stosunkowo mało rozpowszechnionego jeszcze i testowanego obecnie w Polsce mechanizmu obligacji społecznych⁵.

Planując proces deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej warto pamiętać o uwzględnieniu następujących aspektów:

- działania na rzecz dobrego wizerunku deinstytucjonalizacji – przygotowanie gruntu pod zmiany,
- finansowania zmian,
- stworzenie zaplecza w postaci miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej,
- uwzględnienie indywidualnych potrzeb i w miarę możliwości preferencji dzieci korzystających dotychczas z pomocy instytucji,
- zaplanowanie ewentualnych zmian lub podniesienia kwalifikacji dotychczasowego personelu instytucji w celu zmiany struktury zatrudnienia,
- przygotowanie ofert pracy dla redukowanego personelu instytucji,
- opracowanie planu wykorzystania lub zbycia budynków po instytucjach.

⁵ „Obligacje społeczne to innowacyjny instrument finansowy, który zakłada, że podmiot publiczny odpowiedzialny za rozwiązanie danego problemu społecznego wchodzi w porozumienie z inwestorem, który zgadza się sfinansować usługę mającą rozwiązać ten problem. Inwestor zawiera porozumienie z dostawcą (lub konsorcjum dostawców) usług, które mają doprowadzić do osiągnięcia określonego rezultatu. W tej roli często występują organizacje pozarządowe. W przypadku osiągnięcia uzgodnionego rezultatu podmiot publiczny zwraca wyłożone przez inwestora środki wraz z umówionym bonusem.”, <http://stocznia.org.pl/2017/08/06/3212/>

Narzędzie wspierające proces deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej w powiatach

Wśród różnych form zachęt i wsparcia procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej warto zwrócić uwagę na narzędzie do badania procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej w powiatach, do którego dostęp powiaty prawdopodobnie otrzymają jeszcze w tym roku.

„Dzięki zgromadzonym i odpowiednio przetworzonym danym użytkownicy narzędzia w powiatach będą mogli dowiedzieć się między innymi następujących rzeczy:

- *jakie są najważniejsze argumenty za deinstytucjonalizacją,*
- *jak wygląda kwestia deinstytucjonalizacji od strony kosztowej,*
- *które działania z obszaru deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej powinny być podjęte w pierwszej kolejności,*
- *jakie będą skutki różnych wariantów podejmowanych działań,*
- *jak zewnątrzni eksperci oceniają dotychczasowe efekty działań powiatu w obszarze deinstytucjonalizacji,*
- *które powiaty osiągnęły w poszczególnych dziedzinach rezultaty potencjalnie godne naśladowania.”⁶*

Zadaniem narzędzia, które jest aplikacją internetową, jest wspieranie i monitorowanie procesu deinstytucjonalizacji. Opiera się ono w dużej mierze na analizie danych liczbowych, uwzględniającej wskaźniki jakościowe wyodrębnione przez zespół badawczy. W narzędziu można znaleźć zestaw wykresów prezentujących wynik analizy danych w ujęciu ogólnopolskim, wojewódzkim i powiatów podobnych.

„Co umożliwia narzędzie?

- *Przeglądanie i analizowanie danych z obszaru pieczy zastępczej.*

⁶ Postępy deinstytucjonalizacji Pieczy Zastępczej. Raport końcowy z projektu., WISE Europa, Fundacja Przyjaciółka, Koalicja na rzecz Rodzinnej Opieki Zastępczej, Warszawa 2018

- *Poszukiwanie wzorów dobrych praktyk wśród innych powiatów, które osiągają lepsze efekty w zakresie poszczególnych wskaźników.*
- *Porównywanie uzyskanych efektów z wynikami innych powiatów.*
- *Symulacja efektów planowanych działań.*
- *Wydrukowanie raportu na temat deinstytucjonalizacji w powiecie w formie pliku PDF.*

Do czego narzędzie może być wykorzystane?

- *Przygotowanie powiatowych programów rozwoju pieczy zastępczej i innych dokumentów strategicznych.*
- *Ewaluacja i ocena efektywności przeprowadzonych działań.*
- *Znajdowanie argumentów do wykorzystania w rozmowach z władzami powiatu.*
- *Punkt wyjściowy do podjęcia dyskusji i współpracy z innymi powiatami, gminami, sądami.”⁷*

Narzędzie poza modulem analitycznym zawiera także moduł planowania, który umożliwia symulację różnych scenariuszy przekształceń pieczy zastępczej na terenie powiatu. Poniżej jeden przykładowy kokpit z tego modułu, który pokazuje w jaki sposób można zaplanować skutki zmian w obszarze pieczy zastępczej. W narzędziu znajduje się także sprowadzona do jednej liczby pozycja powiatu na tle innych w kraju przed zmianami i po ich wprowadzeniu.

⁷ Tamże.



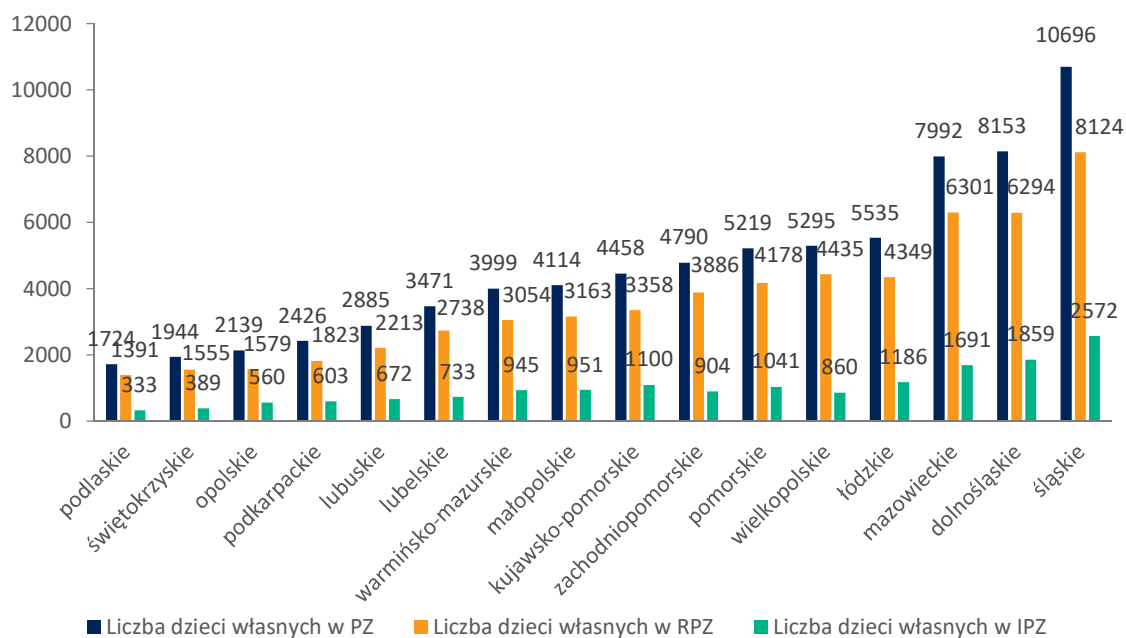
Warto także zwrócić uwagę, że w module planowania powiat otrzymuje zindywidualizowaną informację, które z wyodrębnionych wskaźników należałoby poprawić w pierwszej kolejności, aby powiat zmienił swoją pozycję. Przykładowy zestaw takich wskaźników dla jednego z powiatów prezentuje poniższy kokpit.



Deinstytucjonalizacja w liczbach

Według danych MRPiPS na koniec pierwszej połowy 2017 r. 74 840 dzieci wychowywało się w pieczy zastępczej, z tego 78% w pieczy rodzinnej, a 22% w instytucjonalnej⁸. Warto porównać te dane z danymi na koniec 2016 roku.

Poniższy wykres prezentuje liczbę dzieci w pieczy zastępczej (PZ) ogółem oraz w podziale na rodzinną (RPZ) i instytucjonalną (IPZ), na koniec pierwszej połowy 2017 roku według województw.



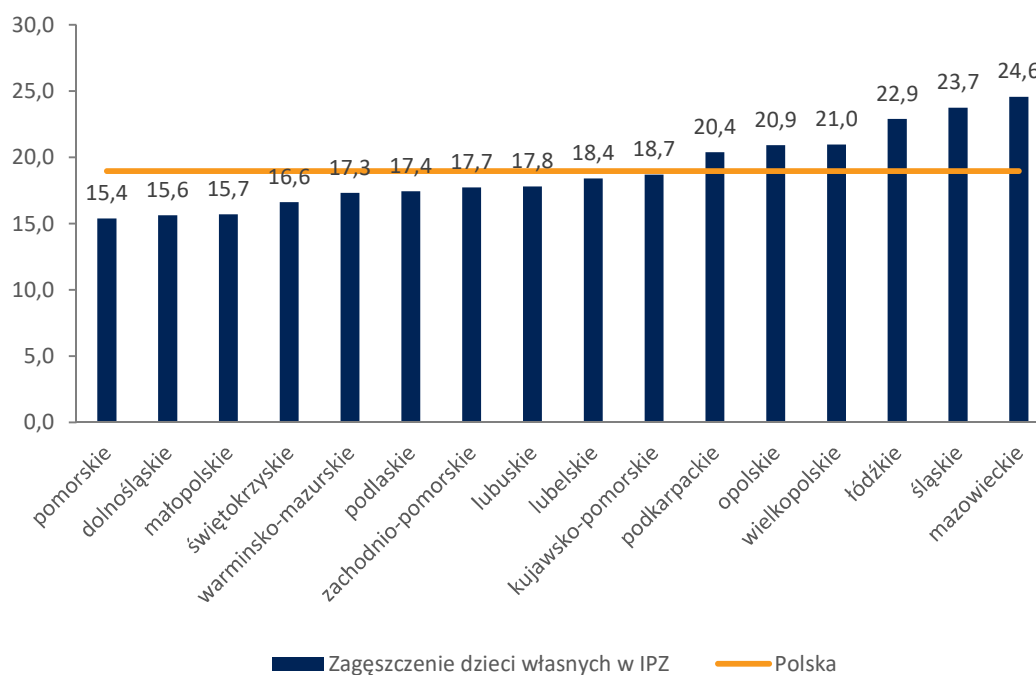
Proces deinstytucjonalizacji jest nierozdzielnie związany z koniecznością rozwoju różnych form wsparcia „rodzinnego”, w tym np. rodzin wspierających w gminie, wolontariatu w gminie i powiecie oraz systemu rodzinnej pieczy zastępczej. Na koniec pierwszej połowy 2017 r. w Polsce funkcjonowało 24 439 rodzin zastępczych spokrewnionych, 11 460 rodzin zastępczych niezawodowych (30%), 1300 zawodowych rodzin zastępczych, 523 pogotowia rodzinne, 244 rodziny zastępcze specjalistyczne oraz 553 rodzinne domy dziecka. Warto

⁸ Tamże

zwrócić uwagę, że mimo, że wiele się mówi o konieczności powoływania rodzin zawodowych dla dzieci chorych, niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki w skali Polski liczba zawodowych rodzin zastępczych specjalistycznych nie wzrasta.

Widać jednak wyraźnie, że na terenie całej Polski trwa reforma instytucjonalnej pieczy zastępczej. W związku z tym wzrasta bezwzględna liczba placówek, ale nie wzrasta ogólna liczba dzieci pod ich opieką. Realizacja obecnie obowiązujących przepisów obliguje powiaty do osiągnięcia do 2021 roku standardu 14 dzieci pod opieką jednej placówki, ale także by zaplanowały konsekwentne ograniczanie liczby najmłodszych dzieci pod opieką instytucji.

Zagęszczenie dzieci własnych w instytucjach (IPZ) w ujęciu wojewódzkim prezentuje poniższy wykres⁹.

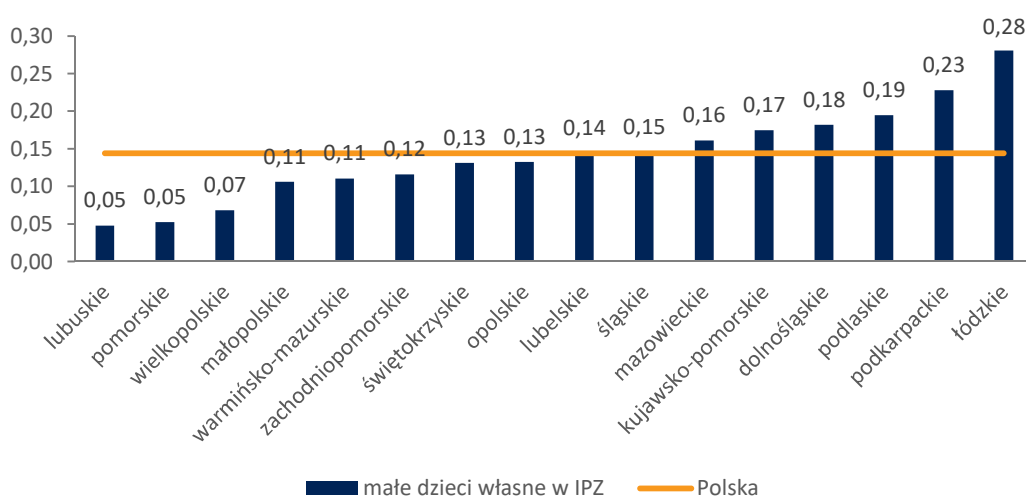


⁹ Tamże

W przypadku województwa łódzkiego liczba dzieci przypadających średnio na jedną placówkę jest wyższa od średniej krajowej, która wynosi obecnie 18 dzieci. Wynik ten jednak jest zapewne związany z trudną sytuacją Łodzi, co biorąc pod uwagę skalę, wpływa na wynik całego województwa. Warto jednak odnotować, że równocześnie województwo łódzkie znajduje się wśród tych, w których widać ogromną pracę wykonaną na przestrzeni ostatnich lat w celu zmniejszenia liczby dzieci pod opieką jednej placówki.

Badanie wpływu opieki instytucjonalnej na rozwój dziecka prowadzi się na świecie już od ponad 60 lat. Wnioski z tych badań wskazują na szkodliwy wpływ tego rodzaju opieki na rozwój dziecka w wielu aspektach: emocjonalnym, społecznym czy behawioralnym. Równocześnie odnotowuje się wyraźną poprawę w przypadku dzieci, które zostały przeniesione z instytucji do rodziny, mimo, że opieka instytucjonalna na ogół pozostawia trwałe ślady w rozwoju dziecka.¹⁰

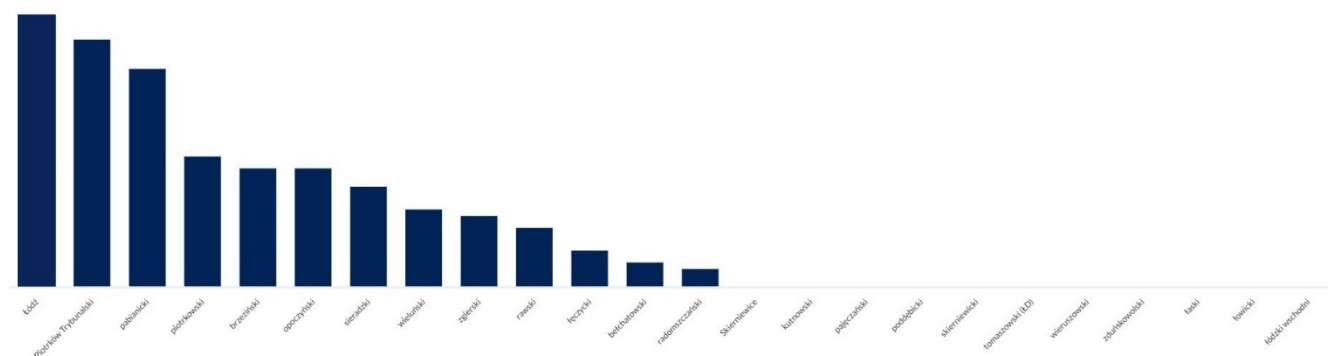
Liczbę małych dzieci własnych w instytucjonalnej pieczy zastępczej (IPZ) w województwach na koniec pierwszej połowy 2017 roku prezentuje poniższy wykres.



¹⁰ Browne K., Hamilton-Giachritsis C., Johnson R., Ostergren M., Nadmierne wykorzystanie opieki instytucjonalnej wobec dzieci w Europie, 2006

W przypadku województwa łódzkiego wydaje się, że liczba małych dzieci w opiece instytucjonalnej stanowi poważne wyzwanie, chociaż warto przyrzeć się poniższemu wykresowi z rozkładem danych za pierwszą połowę 2017 roku z podziałem na powiaty. Wynika z niego, że aż 11 powiatów w województwie nie powierza małych dzieci pod opiekę placówek instytucjonalnych.

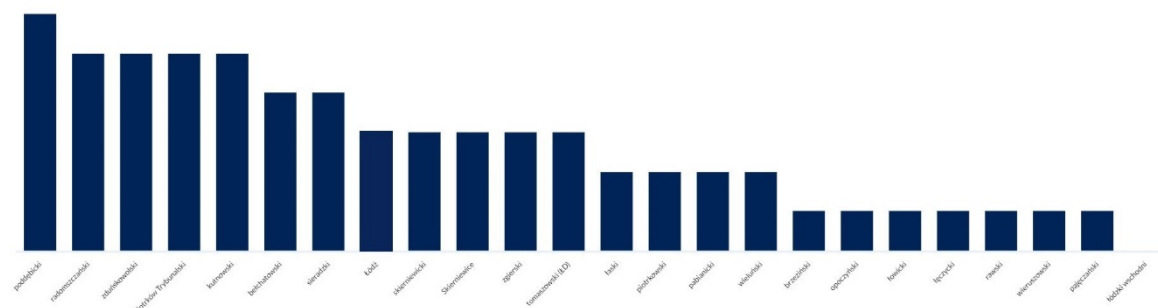
Wyniki na tle innych powiatów z województwa



Według danych GUS za rok 2016¹¹ spośród wszystkich dzieci do 18. roku życia, które opuściły pieczę zastępczą powróciło do rodziców blisko 41% opuszczających pieczę instytucjonalną oraz blisko 37% opuszczających pieczę rodzinną.

Na terenie województwa łódzkiego rozkład powrotów do rodzin z podziałem na powiaty przedstawiał się następująco:

Wyniki na tle innych powiatów z województwa

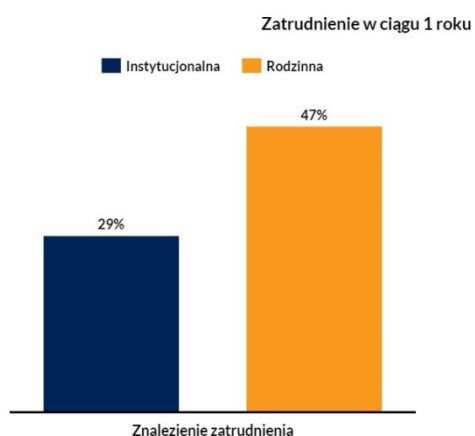


¹¹ Główny Urząd Statystyczny, Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2016 roku, Warszawa 2017

Niezwykle ważnym aspektem deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej jest także proces usamodzielnienia wychowanków. W gruncie rzeczy powierzeniu dziecka do pieczy zastępczej zawsze powinna towarzyszyć refleksja nad tym czemu ta decyzja ma służyć. W modelu idealnym powinna być forma wsparcia tego dziecka i jego rodziny i zakończyć się powrotem do rodziców, jednak praktyka wskazuje, że należy się także liczyć z koniecznością dłuższego pobytu w pieczy i pamiętać o konieczności posiadania wizji skutecznego usamodzielnienia wychowanka.

Według danych GUS w 2016 roku ponadto 2,4 tys. pełnoletnich wychowanków opuściło pieczę instytucjonalną, z czego 47,5% założyło w ciągu roku sprawozdawczego własne gospodarstwo domowe. Rodzinną pieczę zastępczą opuściło 3,4 tys. wychowanków z tej liczby 67,2% osób usamodzielniało się, a wśród usamodzielnionych 77,8% założyło w ciągu roku sprawozdawczego własne gospodarstwo domowe.

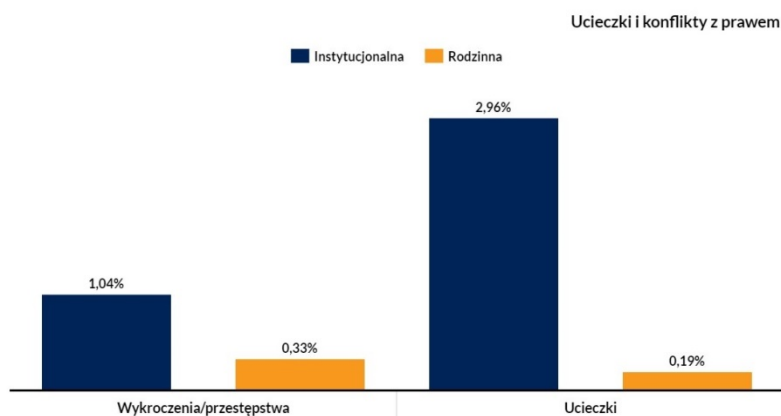
Tendencję tę potwierdzają dane wyodrębnione w oparciu o wyniki badania CAWI (Computer-Assisted Web Interview) z 2017 roku na próbie ogólnopolskiej przeprowadzonego w ramach projektu tworzenia narzędzia, o którym mowa powyżej.



Dzieci wychowujące się w pieczy rodzinnej, po jej opuszczeniu w ciągu roku częściej znajdują zatrudnienie niż wychowankowie pieczy instytucjonalnej.

Ważnym aspektem wpływającym na jakość i możliwości skutecznego usamodzielnienia jest zdobycie odpowiednich kwalifikacji, które umożliwiają wychowankom samodzielne życie. Dzieci wychowujące się w pieczy rodzinnej częściej kontynuują naukę po 18. roku życia.

Kolejnym argumentem za rodzinną pieczą zastępczą jest większa szansa na prawidłowe i zgodne z prawem życie. Popęlanianie wykroczeń lub przestępstw zdarza się wśród nastoletnich wychowanków pieczy instytucjonalnej trzy razy częściej niż wśród tych, którzy przebywają w pieczy rodzinnej.



Przygotowując projekty związane z procesem deinstytucjonalizacji warto brać pod uwagę również aspekty związane z usamodzielnieniem.

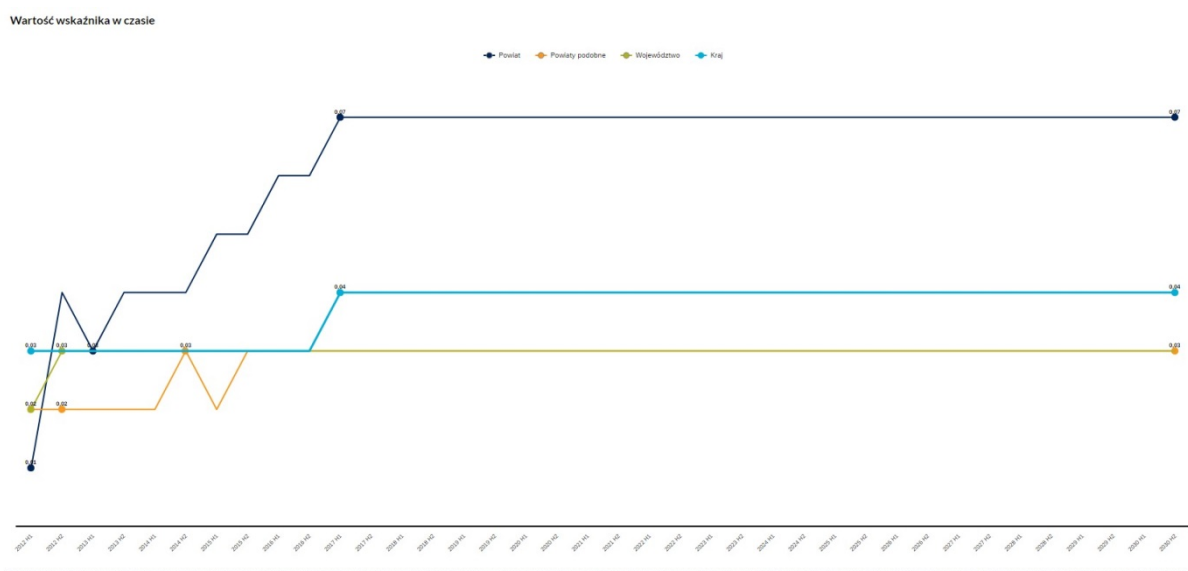
Jedną z najważniejszych kwestii jest korzystanie przy przygotowywaniu projektów z idei empowermentu, czyli branie pod uwagę opinii uczestników zadania, w tym, o ile to tylko możliwe, również dzieci.

Przykłady udanej deinstytucjonalizacji

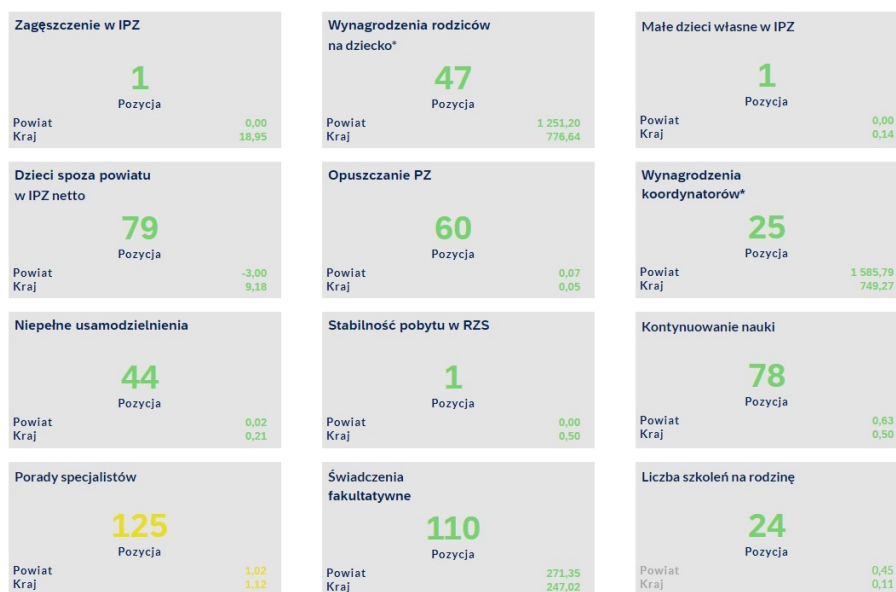
Bazując na doświadczeniach innych powiatów oraz danych z narzędzia warto spojrzeć na te powiaty, którym udało się przeprowadzić proces deinstytucjonalizacji w sposób skuteczny. Według danych z narzędzia na pierwszą połowę 2017 roku mamy w Polsce 6 powiatów, które nie mają w pieczy instytucjonalnej ani jednego dziecka. Wszystkie te powiaty są powiatami ziemskimi: koniński, leski, leszczyński, pułtuski, staszowski i włoszczowski.

Powiat koniński

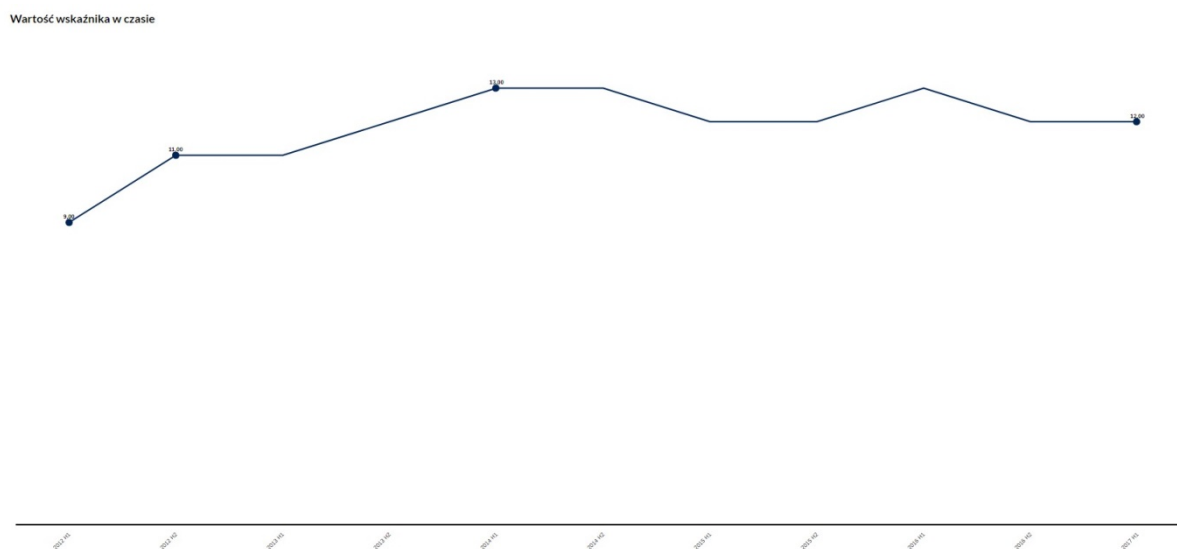
W przypadku powiatu konińskiego, który jest na pierwszej pozycji w dwóch głównych indeksach określonych w narzędziu, w zasadzie już w 2012 roku nie powierzał on dzieci do pieczy instytucjonalnej. Konsekwentnie współpracował on z gminami i następował wzrost liczby dzieci powracających do rodziców, co prezentuje poniższy wykres rozkładu powrotów do rodziców dzieci z terenu powiatu konińskiego na przestrzeni lat (granatowa linia).



W działaniach tego powiatu widać konsekwencje i komplementarność gdyż osiąga on dobre wyniki nie tylko w głównych indeksach, ale także w 12 wyodrębnionych wskaźnikach.



Wszystkim prowadzonym na terenie powiatu działaniom towarzyszyła profesjonalizacja rodzinnej pieczy zastępczej.



Wykres prezentuje wzrost liczby rodzin zastępczych zawodowych od 2012 roku.

Elementem uzupełniającym i wzmacniającym prowadzone działania jest realizacja projektu „LUS” – Lokalne Usługi Społeczne w powiecie konińskim. W ramach zaplanowanych działań na szczególną uwagę zasługuje współpraca z 12 Ośrodkami Pomocy

Społecznej z gmin na terenie powiatu oraz 4 organizacjami pozarządowymi. Powiat zaplanował przygotowanie strategii deinstytucjonalizacji. Pozostałe działania zaplanowane w ramach projektu również wpisują się w realizację procesu deinstytucjonalizacji. Wśród nich należy wymienić:

- podnoszenie kompetencji rodziców zastępczych,
- zatrudnienie specjalistów, którzy mogą służyć wsparciem powierzonym dzieciom i rodzinom wspierającym pracującym z rodzinami dzieci (warto także odnotować chęć zatrudnienia superwizora),
- zatrudnienie specjalistów pracujących z rodzinami (asystentów rodziny i specjalistów),
- wsparcie dla niesamodzielnych osób niepełnosprawnych,
- tworzenie placówek wsparcia dziennego w różnej formie,
- prowadzenie różnych zajęć wspierających dzieci pozostających we własnych rodzinach,
- warsztaty dla rodziców – trening umiejętności rodzicielskich i wychowawczych,
- wdrażanie indywidualnych i grupowych usług wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

Projekt wpisuje się w najważniejsze zasady deinstytucjonalizacji. Zakończenie projektu jest planowane na koniec bieżącego roku.

Miasto Kielce

Kielce prowadzą długofalową i konsekwentną politykę deinstytucjonalizacji. W zeszłym roku podjęły decyzję o likwidacji Zespołu Placówek „Dobra Chata” przy ulicy Sandomierskiej oraz Zespołu Placówek im. A. Kamińskiego „Kamyk” przy ulicy

Toporowskiego i przekształceniu tych instytucji w mniejsze formy odpowiadające docelowym standardom.

Jednak początki deinstytucjonalizacji datuje się w Kielcach już na rok 2004. To tam w 2011 roku postanowiono zlikwidować dom dla małych dzieci Na Stoku. Decyzja była podyktowana zapewne dwoma przesłankami, świadomością co do trudności małych dzieci wychowanych w instytucjach oraz faktem, że większość podopiecznych tej placówki pochodziła spoza Kielc. W efekcie prowadzonych działań 11 dzieci po uregulowaniu ich sytuacji prawnej trafiło do adopcji, 1 dziecko z Kielc powróciło pod opiekę rodziców biologicznych, którzy zostali objęci wsparciem asystenta rodziny, 2 dzieci z uwagi na znaczną niepełnosprawność zostało umieszczonych w placówkach specjalistycznych, a 7 dzieci zostało umieszczonych w formach rodzinnych.

Istotne wydaje się, że w nieruchomości byłej placówki powstał żłobek, obecnie żłobek miejski, w którym znalazło zatrudnienie większość personelu z likwidowanej instytucji.

Podsumowanie

Na zakończenie warto pamiętać, że proces deinstytucjonalizacji potrzebuje sprzymierzeńców. Warto ich znajdować także wśród personelu samych instytucji, bo jak dowodzi przykład wielu powiatów, w tym powiatu inowrocławskiego, mogą się oni stać siłą napędową prowadzonych zmian. Co prawda zwykle dotyczy to sytuacji przekształcania większych placówek w mniejsze, jednak jeżeli zachowane są zasady deinstytucjonalizacji i te kameralne placówki stwarzają możliwość samostanowienia wychowankom warto potraktować to jako etap na drodze do całkowitej likwidacji opieki instytucjonalnej.

Wśród sprzymierzeńców nie może także zabraknąć samych rodziców zastępczych, którzy powinni stanowić zasób powiatu i być istotnym i aktywnym ogniwem deinstytucjonalizacji.

„Dowartościowanie rodzinnych form opieki, spowodowało na przestrzeni ostatnich lat, systematyczne zmniejszanie się liczby miejsc o charakterze instytucjonalnym.”¹²

Franciszek Bronk Wicedyrektor MOPS Gdynia ds. Rodziny i Dzieci

¹² <http://www.mopsgdynia.pl/pliki/strategia-i-programy/Gdyski-Program-Wsparcia-Rodziny-i-Rozwoju-Pieczy-Zastepczej-na-lata-2017-2019.pdf>